

Педагогічна освіта

УДК 378.018.8:373.011.3-051]:334.722-047.22](045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15636030>

Сутність та зміст підприємницької компетентності майбутнього педагога

Андрій Гедзик

доктор педагогічних наук, професор, перший проректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
м. Умань, вул. Садова 2, 20300, E-mail: amg73@meta.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4516-356X>

Олександр Ратушнюк

аспірант Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань, вул. Садова 2, 20300,
E-mail: ratushniukov@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2255-5060>

Прийнято: 16.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

Анотація. У статті розкрито сутність та зміст підприємницької компетентності майбутнього педагога як складової його професійної підготовки. Підприємництво розглядається не лише як економічна діяльність, спрямована на отримання прибутку, а як важливий соціокультурний і педагогічний феномен, що має значний вплив на формування ціннісних орієнтацій особистості, її здатність до ініціативи, самостійного прийняття рішень, управління ресурсами, впровадження інновацій. У зв'язку з цим підприємницька компетентність майбутнього педагога розглядається як

системне утворення, що інтегрує знання, уміння, ціннісні установки й досвід, необхідні для викладання підприємницької тематики у межах професійної діяльності, а також для реалізації освітніх ініціатив, спрямованих на розвиток підприємницького потенціалу учнів.

На основі аналізу літературних джерел, державних освітніх стандартів, чинних навчальних програм і професійних вимог до педагогів, у дослідженні визначено шість базових підприємницьких компетенцій майбутнього педагога, серед яких: розуміння ролі підприємництва у сучасному суспільстві, знання правових і економічних засад підприємницької діяльності, володіння фінансово-економічною документацією, здатність здійснювати калькуляцію та планування, готовність до організації навчального бізнес-проектування й маркетингових досліджень, а також уявлення про професійні функції фахівців, які забезпечують підприємницьку діяльність.

Результати дослідження можуть бути використані при розробці змісту дисциплін підприємницького спрямування у закладах вищої освіти, створенні програм фахової підготовки педагогів, а також у професійній діяльності майбутніх фахівців у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: *підприємництво, компетентність, педагогічна освіта, майбутній педагог, підприємницька компетентність, професійна підготовка, шкільне підприємництво, проектна діяльність, малий бізнес, економічна освіта.*

The essence and content of entrepreneurial competence of a future teacher

Andrii Hedzyk

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, First Vice-Rector of Pavlo Tychyna
Uman State Pedagogical University,

2 Sadova St., Uman, Cherkasy region, 20300, Ukraine,

E-mail: amg73@meta.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4516-356X>

Oleksandr Ratushniuk

PhD student at Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

2 Sadova St., Uman, Cherkasy region, 20300, Ukraine,

E-mail: ratushniukov@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2255-5060>

Abstract. *The article reveals the essence and content of entrepreneurial competence of a future teacher as a component of their professional training. Entrepreneurship is considered not only as an economic activity aimed at generating profit but also as an important sociocultural and pedagogical phenomenon that significantly influences the formation of personal value orientations, the ability to take initiative, make independent decisions, manage resources, and implement innovations. In this regard, the entrepreneurial competence of a future teacher is viewed as a systemic construct that integrates knowledge, skills, value attitudes, and experience necessary for teaching entrepreneurship-related topics within professional activities, as well as for implementing educational initiatives aimed at developing students' entrepreneurial potential.*

Based on the analysis of literature sources, state educational standards, current curricula, and professional requirements for teachers, the study identifies six core entrepreneurial competencies of a future teacher. These include: understanding the role of entrepreneurship in modern society, knowledge of the legal and economic

foundations of entrepreneurial activity, proficiency in financial and economic documentation, ability to perform cost estimation and planning, readiness to organize educational business design and marketing research, and awareness of the professional functions of specialists involved in entrepreneurial activities.

The results of the study can be used in the development of entrepreneurship-oriented academic disciplines in institutions of higher education, the creation of professional training programs for teachers, and in the professional activities of future specialists in general secondary education institutions.

Keywords: *entrepreneurship, competence, teacher education, future teacher, entrepreneurial competence, professional training, school entrepreneurship, project activity, small business, economic education.*

Вступ. Сучасні соціально-економічні умови розвитку суспільства зумовлюють потребу в оновленні змісту педагогічної освіти, що спрямована не лише на підготовку фахівців до викладання навчальних предметів, а й на формування в них ключових компетентностей, які відповідають викликам часу. Однією з таких компетентностей є підприємницька, яка набуває особливого значення в контексті підготовки майбутніх педагогів.

Підприємництво як соціально-економічне явище охоплює не лише створення власної справи, а й здатність до ініціативності, самостійного прийняття рішень, управління ресурсами, реалізації інноваційних проєктів. Усе це актуалізує необхідність включення підприємницької складової до системи професійної підготовки педагога, де значна увага приділяється проєктній діяльності, основам економіки, організації виробництва.

Огляд літератури. Формування підприємницької компетентності майбутнього педагога розглядається як важливий напрям підготовки фахівця до ефективного функціонування в сучасному соціально-економічному середовищі. Підприємницька компетентність включає в себе не лише знання й уміння, а й

систему цінностей, здатність до саморефлексії та прийняття рішень в умовах невизначеності, що визначає її як інтегровану якість особистості.

Питання компетентнісного підходу у вітчизняній педагогіці розглядалися в працях Н. М. Бібик [4], О. Я. Савченко [15], С. О. Сисоєвої та інших. Дослідники підкреслюють, що компетентнісний підхід орієнтований на результат освіти та розвиток здатності особистості діяти ефективно в конкретних життєвих ситуаціях. У цьому контексті підприємницька компетентність є складовою професійної підготовки педагога.

Проблематику педагогічного забезпечення формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів висвітлюють Гуревич Р. С. та Кузьменко В. В. [6], які акцентують увагу на створенні відповідного навчально-виховного середовища, орієнтованого на активізацію творчої та ініціативної діяльності студентів. Окремі методичні підходи до формування підприємницької компетентності у школярів як передумови для підготовки педагогів досліджують О. І. Кизенко [9], Л. О. Крамушенко [11], що дозволяє говорити про наскрізний характер підприємницької освіти.

Інституційні підходи до розвитку компетентностей знайшли відображення в Концепції розвитку педагогічної освіти (МОН України, 2018) [14] та Державному стандарті базової середньої освіти (2020) [7], які визначають підприємливість як одну з ключових компетентностей Нової української школи. Дослідження В. І. Куценка [12] також підтверджують, що формування компетентностей потребує міждисциплінарної інтеграції та нових методичних підходів.

Європейський досвід вивчення підприємницького навчання представлено у звіті Н. Shapiro, J. H. Naahr та I. Bayer [2], де підкреслюється важливість розвитку ініціативності, креативності та готовності до ризику в освітньому процесі. Цей підхід знаходить підтримку і в українських дослідженнях, зокрема

у працях І. М. Василенка [5], який пропонує структурно-змістову модель формування підприємницької компетентності у майбутніх учителів.

У дослідженнях С. Г. Литвиної [13] визначено основні компоненти підприємницької компетентності майбутнього педагога: мотиваційно-аксіологічний, когнітивний та рефлексивний, що узгоджується з вимогами до сучасного вчителя як агента змін. Огляд праць І. П. Ковальчука [10] і М. Б. Євтуха [8] дозволяє стверджувати, що підготовка до підприємницької діяльності має здійснюватися на основі поєднання педагогіки, економіки та психології.

Вітчизняна педагогічна думка дедалі частіше розглядає підприємницьку компетентність як складову інноваційного потенціалу вчителя. Цей підхід розвивають у своїх працях В. П. Андрущенко, Л. Б. Лук'янова, О. В. Сухомлинська [3], які акцентують увагу на необхідності формування в майбутніх педагогів здатності до самостійного пошуку рішень, планування проєктної діяльності та критичного мислення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри активне вивчення проблеми формування підприємницької компетентності у фахівців різних галузей, зокрема в освіті, ряд аспектів залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, потребують уточнення й теоретико-методичної конкретизації запропоновані раніше показники сформованості підприємницької компетентності, з особливим акцентом на ціннісне ставлення до підприємництва, яке є менш очевидним порівняно зі спеціальними знаннями, практичними вміннями та готовністю до дії.

У сучасних умовах трансформації класичних цінностей підприємництва в постіндустріальному суспільстві особливої актуальності набуває переосмислення мотиваційно-аксіологічного компонента цієї компетентності. Власне, наш підхід передбачає включення мотиваційно-ціннісного аспекту як рівнозначного елемента поряд зі змістовним і рефлексивним компонентами. Встановлено, що сучасна мотивація підприємця не зводиться лише до прагнення

збагачення, а дедалі більше пов'язана з особистісним самовизначенням, контролем за власним життям та соціально відповідальним впливом на суспільство.

Наше бачення підприємницької компетентності майбутнього педагога розширює її розуміння за межі вузькопрофесійної підготовки: вона розглядається як інтегрований компонент професійної компетентності, що забезпечує не лише викладання підприємницько орієнтованих тем, а й сприяє професійному самовизначенню здобувачів вищої освіти, розвитку критичного мислення й формуванню соціальної відповідальності. У цьому контексті нами уточнено структуру підприємницької компетентності педагога та сформульовано її шість базових компетенцій, релевантних до реалій сучасної освітньої та економічної сфери.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою статті є обґрунтування сутності підприємницької компетентності майбутнього педагога як складової його професійної підготовки, а також виокремлення її ключових компонентів і показників сформованості з урахуванням сучасних вимог до педагогічної діяльності в умовах інноваційної освітньої парадигми.

Відповідно до поставленої мети, основним завданням дослідження є аналіз підходів до трактування поняття «підприємницька компетентність» у вітчизняному та європейському науковому дискурсі та визначення поняття «підприємницької компетентності» майбутнього педагога як елемента його професійної компетентності.

Результати дослідження. Підприємницькі компетентності майбутніх педагогів доцільно розглядати як предметні компетентності у структурі загальної професійної компетентності. Таким чином, підприємницька компетентність є невід'ємною складовою інтегрованої професійної підготовки

педагогічних кадрів до ефективної діяльності в умовах динамічних змін освітнього та соціально– економічного середовища.

Визначення сутності підприємницької компетентності майбутніх педагогів вимагає ґрунтовного аналізу поняття «підприємництво», його ролі в сучасному суспільстві, а також вимог до особистісних якостей і фахових здібностей, необхідних для реалізації підприємницької діяльності в освітньому просторі. Це, у свою чергу, зумовлює потребу цілеспрямованого формування відповідних компетентностей у процесі формальної та неформальної педагогічної освіти.

Намагаючись дати визначення поняттю «підприємництво», дослідники відповідної тематики зауважили, що визначення терміну «підприємництво» включає в себе об'єктивний та суб'єктивний аспекти. Якщо звести визначення лише до одного з них, це не дозволить повною мірою розкрити суть явища, що називається підприємництвом. У якості вирішення пропонується паралельний аналіз двох сторін підприємництва: підприємницької функції та підприємницької діяльності. Підприємницька функція описує об'єктивну роль, яку відіграє це явище в економічній системі. Підприємницька діяльність, своєю чергою, є реалізацією цієї функції на практиці через цілеспрямовану діяльність економічного суб'єкта — підприємця.

Попри те, що саме підприємництво має глибокі історичні корені, виникнення терміна «підприємництво» відноситься до порівняно недавнього часу — XVIII століття. У сучасній економічній і навчальній літературі простежується процес наукового осмислення підприємницької функції, який умовно поділяють на три хвили.

Початок першої хвилі датується XVIII століттям, коли політична економія поставила проблему підприємницької функції як питання пояснення джерел економічного зростання та природи прибутку.

Звертаючись до походження терміна, слід зазначити, що йдеться насамперед не про слово «підприємництво» в українській мові, а про англійське

entrepreneurship. Це слово походить від французького *entreprendre*, яким ще в XVII столітті позначали осіб, що брали на себе ризики, пов'язані з новими проєктами або ініціативами.

У середньовіччі термін «*entreprendre*» (буквально — «посередник») уживався у двоякому значенні: стосовно організаторів парадів і музичних вистав, а також щодо керівників великих виробничих або будівельних проєктів. Керівник такого проєкту зазвичай не ніс особистого ризику — він лише координував реалізацію робіт, використовуючи надані йому ресурси. Часто такими «підприємцями» виступали представники духовенства.

Французький економіст ірландського походження Рішар Кантільйон (Richard Cantillon) відіграв ключову роль у популяризації концепції підприємництва в економічній науці. У 1755 році він визначав підприємця як особу, що купує товар за певною ціною з метою його перепродажу за заздалегідь невідомою ціною, і, спираючись на результати цієї операції, приймає рішення щодо придбання та використання ресурсів, беручи на себе ризик господарської діяльності [9, с. 33].

Слід зазначити, що ризик у той час ще не вважався ключовою ознакою підприємця. Зокрема, А. Сміт розглядав підприємця як власника, який бере на себе економічний ризик задля реалізації комерційної ідеї та отримання прибутку. Він самостійно планує, організовує виробництво та розпоряджається його результатами. Представники класичної політичної економії (Ф. Кене, Ж. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо та ін.) ототожнювали підприємця насамперед із власником капіталу. Згодом, у працях німецьких економістів– істориків (В. Рошер, Б. Гільдебранд), підприємець поєднував функції власника з особистою участю у виробничій діяльності. З часом акцент поступово зміщувався: підприємця почали більше сприймати як організатора, ніж як власника.

Появу другої хвилі осмислення феномену підприємництва пов'язують із виокремленням таких ознак, як інноваційність і активність, які поступово почали розглядатися як ключові характеристики підприємницької діяльності.

Засновник інноваційного підходу до трактування підприємництва Й. Шумпетер розглядав підприємця як центральний елемент економічного розвитку — в його прагненні до використання нових комбінацій факторів виробництва, результатом чого є нововведення, інновація. У цій інтерпретації підприємництва, якої дотримуються також Г. Шмоллер, Ф. Тоссіг, П. Друкер, акцентується активний інноваційний характер соціальної та економічної діяльності підприємця, що виявляється не лише у виборі наявних альтернатив розподілу ресурсів, але й у створенні нових ринкових можливостей.

Після того, як у фокус наукової уваги потрапили ризик, особистий капітал та інноваційні ідеї, окремий акцент було зроблено на особистісних якостях підприємця. Таке зміщення акцентів вважається підставою для виокремлення третьої хвилі осмислення феномену підприємництва. Її поява пов'язана із формуванням поліфункціональної моделі підприємництва, що відображає ідеї неоавстрійської школи економічного аналізу, згідно з якими підприємець діє в умовах принципової неповноти інформації.

У межах цієї концепції підприємець постає як активний трансформатор і творець ринків, здатний самостійно генерувати зміни в умовах невизначеності, орієнтуючись не лише на доступні ресурси, а й на перспективні освітні, соціальні та економічні потреби суспільства.

На початку 1990-х років економічний розвиток США засвідчив, що традиційні цінності індивідуалізму, ідеї абсолютно незалежного від держави вільного підприємництва та необмеженої конкуренції виявилися неадекватними умовам постіндустріального, високотехнологічного та інформаційного суспільства. Економічна політика, відома як "рейганоміка", яка базувалася на

цих принципах, спричинила тривалий економічний спад і поставила під загрозу провідні позиції США на світових ринках та у глобальній конкуренції.

Свобода підприємництва в її класичному розумінні виявилася недостатньою для забезпечення належного рівня наукових розробок у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій. У той же час американські експерти з подивом відзначили, що японські підприємці – основні конкуренти США – зовсім не покладаються на ідеї вільного підприємництва та ринку. Значні економічні досягнення Японії значною мірою пояснюються саме відмовою від доктрини необмеженої торгівлі, тісною співпрацею підприємницьких структур із державними інституціями, що розглядається не як обмеження, а як ефективний механізм розвитку.

Усе це дозволяє говорити про формування четвертої, сучасної хвилі осмислення підприємництва, в межах якої фокус зміщується з аналізу винятково економічної діяльності підприємця на управлінські та соціокультурні аспекти. У сучасній інтерпретації підприємницька функція набуває нового змісту в межах інституціональної економічної теорії (Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон та ін.), де підприємець розглядається як суб'єкт, що здійснює вибір між контрактними відносинами в межах вільного ринку та організацією фірми з метою зменшення трансакційних витрат.

У цьому контексті підприємець постає як своєрідний регулятор ринкових інститутів, альтернативний як класичному ціновому механізму, так і державному регулюванню. Ще однією характерною рисою сучасного етапу розвитку підприємництва є зростання значущості малого підприємництва, внаслідок чого в другій половині ХХ століття термін «*entrepreneurship*» часто сприймається як синонім саме малого бізнесу.

У сучасних умовах традиційне розуміння підприємництва як діяльності, спрямованої винятково на отримання прибутку шляхом виробництва товарів і

послуг, доповнюється новим баченням – як джерела зростання суспільного добробуту, що також досягається через виробництво товарів і послуг [13, с. 206].

З метою глибокого усвідомлення сутності підприємництва доцільно розглядати поведінку підприємця з різних позицій – екологічної, управлінської та особистісної. У ХХ столітті науковці приділяли значну увагу саме особистісним і соціальним характеристикам підприємців, що знайшло відображення у низці наукових суджень.

Американський дослідник Альберт Шапіро зазначав, що практично всі визначення підприємництва акцентують увагу на такому типі поведінки, який передбачає: по–перше, прояв ініціативи; по–друге, організацію або реорганізацію соціально–економічних механізмів задля ефективного використання наявних ресурсів і конкретної ситуації; по– третє, готовність взяти на себе відповідальність за можливу невдачу, тобто – схильність до ризику.

Карл Веспер, аналізуючи підприємництво з міждисциплінарного підходу, зазначав, що з погляду економіста підприємець – це той, хто поєднує ресурси, працю, матеріали тощо таким чином, що їх сукупна вартість зростає. Він запроваджує зміни, здійснює інновації, змінює усталений порядок. З позиції психолога – це особистість, якою керують певні мотиви: прагнення досягти чогось у житті, реалізувати нові ідеї, утвердитися в соціумі, здобути самостійність. У погляді інших підприємців – це конкурент, партнер, постачальник, покупець або інвестор, який здатен запропонувати ідеї, гідні фінансування. І, нарешті, з точки зору політичної економії, підприємець – це людина, яка примножує не лише власне, а й національне багатство, знаходить способи ефективнішого використання ресурсів, зниження втрат, створення нових робочих місць.

Роберт Ронстадт (Robert C. Ronstadt) підкреслював, що підприємництво є динамічним процесом накопичення багатства. Це багатство створюється тими, хто найбільше ризикує власними коштами, майном, кар'єрою, хто не шкодує

часу на створення власної справи, пропонує споживачам нові товари або послуги. Причому ці товари чи послуги не обов'язково мають бути абсолютно новими – головне, щоб підприємець надав їм нової якості, підвищив їхню цінність, витративши на це відповідні зусилля й ресурси.

Підсумовуючи вищезазначене, доцільно звернутися до позиції К. Веспера щодо багатоманітності трактувань понять «підприємець» і «підприємництво» представниками різних наукових дисциплін – економістами, психологами, політиками тощо.

У контексті даного дослідження особливий інтерес становить організаційна складова підприємницької діяльності. Підприємець як суб'єкт цієї діяльності ухвалює рішення про започаткування господарської ініціативи, несе відповідальність за її реалізацію, бере на себе ризики, що виникають у процесі її здійснення, і має право приймати рішення про припинення справи. Його діяльність має організаторський, управлінський характер, пов'язаний із поєднанням і використанням економічних ресурсів.

З урахуванням зазначеного визначаємо поняття «підприємництво», як самостійну організацію господарсько-економічної діяльності, спрямованої на задоволення потреб клієнтів (споживачів) в умовах ринкової економіки.

Підприємницька діяльність характеризується низкою ознак, серед яких кваліфікуючими вважаються:

- Самостійність (ініціативність) – тобто здійснення діяльності за власною ініціативою та під власну відповідальність;
- Ризикованість – підприємництво принципово пов'язане з ризиками; ключовим є ризик неспішності підприємницького проекту;
- Прибутковість – прибуток виступає інтегральним показником ефективності підприємницької діяльності.

Відсутність однієї з кваліфікуючих ознак свідчить про наявність діяльності, подібної до підприємницької, але не є такою за сутністю.

Окремою, хоча й не визначальною, ознакою підприємницької діяльності виступає її інноваційність. Підприємці, як правило, є новаторами у своїй справі – вони створюють нові продукти, освоюють нові ринки збуту, застосовують нові технології або використовують нові способи просування товарів і послуг.

Таким чином, підприємництво є складним, багатоплановим і багатовимірним явищем. Функціонально діяльність підприємця має інтегративний характер, поєднуючи в собі як вирішення завдань, властивих винятково підприємцеві (зокрема прийняття фінансових та соціальних ризиків), так і завдань, характерних для інших структурних підрозділів підприємства.

Англійський професор А. Хоскінг, досліджуючи внутрішнє й зовнішнє середовище підприємства, запропонував функціональну модель бізнесу, у якій виокремив п'ять основних функцій:

- виробничу (процесну);
- функцію ведення фінансового обліку;
- функцію управління персоналом;
- функцію маркетингу;
- функцію матеріально-технічного забезпечення.

Зазначені функції притаманні підприємствам будь-якого розміру, включно з індивідуальними підприємцями. Аналогічно до цієї моделі, діяльність підприємця, а отже, і його здібності та компетентності, можуть бути проаналізовані у п'яти напрямках.

Крім того, потребують уточнення запропоновані раніше показники сформованості підприємницької компетентності, зокрема ціннісне ставлення до підприємництва, яке є менш очевидним порівняно зі спеціальними знаннями, практичними вміннями та готовністю до дії.

У процесі переходу до постіндустріального суспільства класичні цінності підприємництва зазнали певної трансформації: поступилися місцем новим орієнтирам, проте загалом збереглися. Оптимізація виробництва, розширення

підприємств, здобуття нових ринків та лідерських позицій залишаються актуальними цілями підприємницької діяльності.

Згідно з результатами дослідження, згаданого вище, мотивація сучасних підприємців пов'язана не стільки зі збагаченням, скільки з прагненням контролювати власне майбутнє, поєднати професійну діяльність із особистим життям, а також перенести власний стиль і спосіб життя на сферу ділової активності.

Взаємодія підприємців із клієнтами, працівниками, партнерами з некомерційного сектору залучає всіх учасників (у різному обсязі та ролі) до сфери підприємницької діяльності. Формування уявлень про підприємництво, його роль у суспільстві та системі цінностей стає важливим не лише для самих підприємців, а й для кожного члена суспільства. Це, своєю чергою, висуває нові вимоги до системи освіти.

Такі завдання, як формування в учнів уявлень про соціально-економічні засади сучасного суспільства, сприяння їхньому професійному самовизначенню, вирішуються в межах загальної середньої освіти. Тому базові знання про механізми функціонування сучасного бізнесу та роль підприємництва в суспільстві є необхідними для всіх учителів незалежно від їхньої спеціалізації.

Окрема відповідальність у цьому контексті покладається на вчителів. Їм особливо важливо володіти підприємницькою компетентністю, оскільки до професійних завдань майбутніх учителів відносять сприяння професійному самовизначенню школярів, що передбачає володіння базовими знаннями про організацію та функціонування бізнесу.

Найчіткіше всі функції підприємницької діяльності можна простежити на прикладі малого бізнесу. Це, зокрема, є однією з причин, чому доцільно здійснювати підприємницьку підготовку майбутніх учителів саме на основі моделі малого підприємництва.

У результаті проведеного аналізу у даному дослідженні підприємницькі компетентності майбутніх педагогів формулюються нами наступним чином:

Підприємницькі компетентності майбутнього педагога:

1. Розуміння ролі підприємництва, його економічних та правових основ у сучасному демократичному суспільстві;
2. Розуміння основних принципів функціонування та управління комерційною організацією;
3. Здатність читати й аналізувати фінансову, бухгалтерську та маркетингову документацію;
4. Здатність здійснювати калькуляцію собівартості продукції, календарно-фінансове планування в межах малого бізнесу;
5. Готовність до керівництва навчальним бізнес-плануванням та організації елементарних маркетингових досліджень;
6. Розуміння особливостей професійної діяльності підприємця, менеджера, бухгалтера та інших фахівців, безпосередньо не пов'язаних із технологічними процесами на підприємстві.

Перераховані спеціальні знання, уміння та уявлення мають бути інтегровані у професійну діяльність майбутнього педагога. Таким чином, поняття «підприємницька компетентність» і «підприємницька компетентність майбутнього педагога» доцільно розрізняти змістовно, оскільки вони відображають готовність особистості до здійснення різних видів діяльності – підприємницької та педагогічної відповідно.

Отже, ми розглядаємо поняття «підприємницька компетентність педагога» як складову професійної компетентності, яка характеризує його готовність до викладання розділів та тем, що присвячені організації та веденню малого бізнесу, а також до організації або фахової підтримки навчального малого підприємства.

Висновки. Підприємництво є складним, багатогранним соціально-економічним явищем, яке включає організаційну, управлінську та інноваційну

діяльність, пов'язану з прийняттям ризиків, відповідальності та об'єднанням економічних ресурсів для досягнення цілей у ринкових умовах. Його тлумачення може варіюватися залежно від наукового підходу – економічного, психологічного чи педагогічного.

У сучасному суспільстві важливість підприємницької діяльності зростає, а відтак – зростають і вимоги до загальної обізнаності громадян у механізмах функціонування бізнесу. Це особливо стосується освітян, зокрема майбутніх педагогів, які повинні не лише розуміти роль підприємництва в суспільстві, а й бути здатними передавати відповідні знання та формувати підприємницьке мислення в учнів.

Підприємницька компетентність майбутніх педагогів визначається як частина його професійної компетентності, що виражається у здатності викладати зміст навчальних модулів, пов'язаних з організацією і веденням малого бізнесу, а також у готовності до підтримки навчального підприємництва. Ця компетентність має складну структуру, що охоплює мотиваційно-аксіологічний, змістовний і рефлексивний компоненти, а також включає шість основних підприємницьких компетенцій.

Подальші дослідження доцільно зосередити на розробці структури підприємницької компетентності майбутнього педагога, рівнів сформованості та методичних підходів до формування підприємницької компетентності майбутніх педагогів у процесі формальної та неформальної освіти. Зокрема, актуальним є створення навчально-методичного забезпечення, інтеграція підприємницьких модулів у зміст освітніх програм педагогічних спеціальностей, а також експериментальна перевірка ефективності впровадження авторських методик у практику закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Ivancevich, J. M., Lorenzi, P., Skinner, S. J., Crosby, P. V. Management. Quality and Competitiveness. Richard D. Irwin, Inc., 1994. – С. 512
2. Shapiro, H., Naahr, J. H., Bayer, I. Entrepreneurial learning: Increasing the efficiency of entrepreneurship education. European Commission, 2017. URL: <https://ec.europa.eu>
3. Андрущенко, В. П., Лук'янова, Л. Б., Сухомлинська, О. В. (ред.). Філософія освіти в Україні: методологічні орієнтири та освітні практики. Київ : Педагогічна думка, 2019. 456 с.
4. Бібік, Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування в освітній політиці // Педагогіка і психологія. 2020. № 2. С. 15–25.
5. Василенко, І. М. Підприємницька компетентність майбутнього вчителя технологій: структура, зміст, методи формування. Кропивницький : Ексклюзив-систем, 2021. 212 с.
6. Гуревич, Р. С., Кузьменко, В. В. Педагогічні умови формування підприємницької компетентності у студентів педагогічного коледжу // Професійна педагогіка. 2018. № 1. С. 48–54.
7. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Київ, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п>
8. Євтух, М. Б., Жураковський, В. І. Освіта і ринок праці: виклики глобалізації та економіки знань. Київ : Знання, 2019. 320 с.
9. Кизенко, О. І. Формування підприємницької компетентності учнів у процесі вивчення технологій // Трудова підготовка в закладах освіти. 2021. № 2. С. 32–37.
10. Ковальчук, І. П. Педагогіка підприємництва: навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 168 с.

11. Крамушенко, Л. О. Проектна діяльність як засіб формування підприємницьких умінь у старшокласників // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 4. С. 128–134.
12. Куценко, В. І. Формування ключових компетентностей в освітньому середовищі Нової української школи // Освітній дискурс. 2020. № 3–4. С. 50–58.
13. Литвинова, С. Г. Сутність і структура підприємницької компетентності педагога // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2019. Вип. 26. С. 204–210.
14. Міністерство освіти і науки України. Концепція розвитку педагогічної освіти. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062018/konczepczyia-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti.pdf>
15. Савченко, О. Я. Компетентнісний потенціал шкільної освіти: нові орієнтири. Київ : Педагогічна думка, 2020. 144 с.
16. Сіваченко, Л. М. Соціально-економічні аспекти підготовки майбутніх учителів до підприємницької діяльності // Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. 2022. № 4. С. 114–119.